

UNIwersytet Gdański

IN MARI VIA TUA

Wydział Filologiczny

Instytut Filologii Germańskiej
ul. Wita Stwosza 51
80-308 Gdańsk Oliwa
Prof. zw. dr hab. Andrzej Kątny

Gdańsk, 13.09.2019

Ocena rozprawy habilitacyjnej oraz całokształtu dorobku organizacyjnego i naukowego Pani dr Anny Sulikowskiej

1. Prezentacja sylwetki oraz ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej

Pani Anna Sulikowska ukończyła filologię germańską w 1999 r. na Uniwersytecie Szczecińskim; stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego w 2007 r. na podstawie rozprawy pt. *Gedächtnisstützende Lernstrategien im Fremdsprachenlernprozess* (promotor: prof. dr hab. Marian Szczodrowski). Od roku 2007 zatrudniona jest w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego, obecnie na etacie adiunkta. Kandydatka dysponuje doświadczeniem dydaktycznym zdobyтым w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Wałczu (2005-2013) oraz w macierzystej jednostce, w której prowadzi(ła) oprócz ćwiczeń z praktycznej nauki języka niemieckiego, wykłady z metodyki nauczania i frazeologii oraz seminaria dyplomowe. Dwukrotnie była współorganizatorką konferencji naukowych. Pozytywnie oceniam również działalność popularyzującą wiedzę – warsztaty dla uczniów, udział w konkursach języka niemieckiego, współpracę ze szkołami partnerskimi.

2. Ocena osiągnięcia naukowego w rozumieniu Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym

Jako osiągnięcie naukowe do oceny Kandydatka wskazała monografię

Kognitive Aspekte der Phraseologie. Konstituierung der Bedeutung von Phraseologismen aus der Perspektive der Kognitiven Linguistik.

Berlin (etc.) 2019: Peter Lang. 571 stron.

Ta bardzo obszerna interdyscyplinarna rozprawa (571 stron, drobny, gęsty druk) stanowi ważny przyczynek do badań wybranych grup frazeologizmów języka niemieckiego w ujęciu lingwistyki kognitywnej i w oparciu o przykłady zaczerpnięte z korpusów.

Monografia składa się z 4 bardzo obszernych rozdziałów, krótkiego podsumowania, wykazu schematów i tabel oraz obszernej listy literatury. Rozdział I (23–47) przedstawia fazy rozwoju badań w zakresie frazeologii poczynając od naszkicowania tzw. fazy przednaukowej (w końcu XVI wieku) do współczesności. Omówiono tu prymarne i sekundarne cechy frazeologizmów oraz przedstawiono ich klasyfikację. Habilitantka wykazuje, iż coraz więcej badań skierowanych jest na zjawiska peryferyjne (kolokacje, formy analityczne, słowa skrzydlate, terminy frazeologiczne). Rozdział II (49–169) prezentuje ważniejsze założenia Lingwistyki Kognitywnej i nawiązuje do prac i badań ich głównych przedstawicieli, m.in. Langackera, Lakoffa i Johnsona, Barsalou, Jäkela, Fauconniera oraz wybranych polskich i niemieckich badaczy. Omówiono tu dość szczegółowo jedno z podstawowych założeń kognytywistów – **poznanie ucieleśnione** (*Embodied/Grounded Cognition*); wiedza jest „związana z możliwościami poznania, które dane są przez ciało”.¹ Funkcje kognitywne (w tym język) są zakotwiczone w bezpośrednim doświadczeniu zmysłowym. W sposób dobitny formułuje to Evans²: „[...] ludzki umysł i organizacja pojęciowa są funkcją sposobu, w jaki nasze ciała, zgodnie z naszym gatunkiem, wchodzą w interakcje ze środowiskiem, które zamieszkujemy”. W dalszej części podrozdziału Autorka przedstawia następujące istotne zagadnienia: kognitywne ujęcia kategoryzacji i konceptów, kontinuum gramatyki i leksykonu, związków między wiedzą językowa a wiedzą o świecie (tu pojęcie ram jako struktur organizacji wiedzy w ujęciu Fillmore’a oraz wyidealizowane modele kognitywne [ICMs] według Lakoffa). Główną część rozdziału stanowią rozważania na temat metafory i metonimii jako procesów kognitywnych (121–169). Autorka referuje tu m.in. teorię metafory w ujęciu Lakoffa/Johnsona wskazując na domenę źródłową bazującą na doświadczeniu zmysłowym i dostarczającą materiał leksykalny oraz na domenę docelową mającą charakter abstrakcyjny; następnie nawiązuje do typów metafor konceptualnych (metafor ontologicznych, orientacyjnych) wskazując na konieczność dalszego ich różnicowania. Rozdział zamykają rozważania na temat metonimii, jej typów oraz odgraniczenia metonimii od metafor. Rozdział III (171–251) poświęcony jest semantycznym właściwościom idiomów w perspektywie kognitywnej. W oparciu o bogatą literaturę przedmiotu Autorka omawia tu następujące zagadnienia: idiomatyczność, motywację i obrazowość frazeologizmów. Rozdział zamykają rozważania na temat lingwistyki korpusowej oraz roli korpusów w badaniach frazeologizmów.

Główną część rozprawy stanowi rozdział IV (253–473) zatytułowany „Mechanizmy konstytuujące znaczenie idiomów”; w pierwszej, metodologicznej części Autorka przedstawia problem korpusu i jego zakres oraz

¹ Kalisz R. (2001) Językoznawstwo kognitywne w świetle językoznawstwa funkcjonalnego. Gdańsk, s. 45.

² Evans V. (2009) Leksykon językoznawstwa kognitywnego. Kraków, s. 106.

metody analizy. Jako przedmiot analizy wybrała grupę frazeologizmów z pola semantycznego „**trudność / trudne położenie**” – do tego celu posłużyły trzy niemieckie onomazjologiczne słowniki i opracowania. Wyeksцерpowano z nich 250 połączeń, które w dalszej fazie analizy zredukowano do 206 frazeologizmów (zob. tabelę 8). Analiza znaczeniowa i użycie tych frazeologizmów w kontekście opiera się na przykładach przejętych z korpusów digitalnych. Autorka słusznie uznała, iż 40 przykładów dla każdego frazeologizmu będzie wystarczającą bazą dla określenia ich znaczenia i funkcji. Wstępna analiza frazeologizmów pozwoliła na ustanowienie głównej metafory konceptualnej leżącej u podstaw wspomnianego wyżej pola semantycznego, a mianowicie TRUDNOŚCI TO PRZESZKODY W RUCHU DO PRZODU. Tej nadrzędnej metaforze przyporządkowane zostały trzy metafory niższego rzędu: 1. TRUDNOŚCI TO PRZESZKODY NA DRODZE, 2. TRUDNOŚCI TO OBCIĄŻENIE, 3. TRUDNOŚCI TO OGRANICZENIE SWOBODY PORUSZANIA SIĘ. W kolejnej fazie analizy znaczenia i funkcji frazeologizmów wyodrębniono dalsze metafory konceptualne i opisano derywacje metonimiczne, metaforyczne oraz metaftonimiczne – istotną funkcję pełnią tu przykłady użycia frazeologizmów wyeksцерpowane z korpusów. Obszerna bibliografia (ss. 517–563) zawiera relewantne dla przedmiotu badań prace zagranicznych i częściowo polskich specjalistów – dotyczą one badań w zakresie frazeologii, korpusu oraz różnych aspektów lingwistyki kognitywnej. W rozprawie Habilitantka odnosi się wielokrotnie do wybranych prac referując poglądy autorów lub cytując przykłady i/albo ważne ustalenia. Część wymienionych w bibliografii prac nie jest wykorzystana w rozważaniach (również ze względu na tematykę nie związaną z niniejszą rozprawą).

Przedstawioną monografię oceniam bardzo wysoko; jej podstawą jest obszerny materiał empiryczny pochodzący z korpusów digitalnych. Na podkreślenie zasługuje bardzo dobra orientacja Autorki w obszernej, głównie anglojęzycznej i niemieckojęzycznej literaturze w zakresie frazeologii, jak również językoznawstwa kognitywnego obejmującego gramatykę kognitywną R. Langackera, teorię poznania ucieleśnionego G. Lakoffa i M. Johnsona oraz ich kontynuatorów w USA i w Europie. Ze znanstwem przedmiotu nawiązała badaczka również do obszernych badań w zakresie frazeologii, etapów jej rozwoju i frazeografii. Rozprawa stanowi spójnie metodologicznie i warsztatowo dzieło o dużej wartości poznawczej. Habilitantka w klarowny i dyskursywny sposób oddaje zawiłą problematykę badań i problemów teoretycznych dotyczących konstituowania znaczenia idiomów z perspektywy kognitywnej. Obie części pracy przedstawiają w sposób wyczerpujący mechanizmy tworzenia znaczenia frazeologicznego na podstawie literatury przedmiotu i jej własnych propozycji.

Rozdziały (i obszerniejsze podrozdziały) kończą się podsumowaniem, co ułatwia czytelnikowi lepsze zrozumienie tej częściowo nowej tematyki i przyjętych rozwiązań; ponadto w części empirycznej uzupełniono rozważania przejrzystymi grafikami, obrazującymi mechanizmy tworzenia znaczenia frazeologicznego.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka opublikowała poprawioną wersję rozprawy doktorskiej *Gedächtnisstrategien im Fremdsprachenunterricht* (Hamburg 2011) oraz **30 artykułów**: 12 jako rozdziały w monografiach wieloautorskich i tomach pokonferencyjnych (opublikowane w wydawnictwach niemieckich: Dr. Kovac [Hamburg] – 8, Schneider Verlag Hohengehren – 1, Trainmedia Berlin – 1 oraz krajowych), 18 w cenionych i wysoko punktowanych czasopismach naukowych (*Applied Linguistics Papers, Colloquia Germanica Stetinensia, Germanica Wratislaviensia, Języki Obce w Szkole, Linguistik Online, Studia Niemcoznawcze*). W artykułach prezentowane są następujące zagadnienia (przyjmuję tu podział tematyczny zaproponowany w autoreferacie):

- dydaktyka nauczania i akwizycja języków obcych (6 artykułów) – stanowią one nawiązanie do rozprawy doktorskiej,
- frazeologia ogólna (2 artykuły, współautorstwo),
- metaleksykografia i frazeografia (5 artykułów i współautorstwo elektronicznego słownika frazeologicznego),
- lingwistyka korpusowa i frazeografia (4 artykuły) oraz lingwistyka kognitywna: koncepty, konceptualizacje; kognitywne i semantyczne aspekty frazeologii (13 artykułów).

Artykuły te prezentują dobry poziom naukowy, cechują się poprawnością językową, warsztatową i świadczą o znakomitej orientacji w najnowszej literaturze przedmiotu, zarówno krajowej jak i zagranicznej. Kandydatka jest ponadto współredaktorką trzech tomów zbiorowych. Całokształt działalności naszkicowany w tym punkcie oceniam bardzo wysoko.

4. Ocena osiągnięć w zakresie współpracy międzynarodowej i krajowej

Po uzyskaniu stopnia doktora Kandydatka wygłosiła dwa referaty na konferencjach krajowych i osiem referatów na konferencjach krajowych w międzynarodowej obsadzie oraz jeden na konferencji zagranicznej w Trewirze. Jest aktywnym członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Frazeologicznego EUROPHRAZ, ponadto była członkiem zespołu w granie MNiSzW *Frazeologizmy w słownikach [...] Elektroniczny bilingwalny słownik frazeologizmów [...]*. Wszystkie wymienione tu rodzaje aktywności dotyczące współpracy międzynarodowej i naukowej oceniam pozytywnie (aczkolwiek udział w konferencjach zagranicznych mógłby być większy).

Dotychczasowy dorobek naukowy i dydaktyczno-organizacyjny Pani doktor Anny Sulikowskiej odpowiada kryteriom określonym w art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *O stopniach naukowych i tytule [...] (z późn. zmianami)* i w pełni uzasadnia nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie *nauk humanistycznych*, w dyscyplinie *językoznawstwo*.

Gdańsk, 13.09.2019

/Prof. zw. dr hab. Andrzej Kątny/